

دانشنامه جهان اسلام

خ-د

خلعت پوشان - داعی

(۱۶)

زیر
مطالع علی صدر عادل

تهران ۱۳۹۰

علی خطیب بغدادی، تاریخ بغداد، اور، مدینة السلام، چاپ مصطفی عبدالقادر عسفا، ج ۱۶-۲۰، بیروت ۱۹۹۷/۱۲۱۷؛ اسماعیل بغدادی، هدیه العارفین، ج ۱، در حاجی خلیفه، ج ۵، محمدين احمد ذهبی، طبقات القراء، چاپ احمدخان، ریاض ۱۹۹۷/۱۲۱۸؛ عبدالوهاب بن علی سبکی، طبقات الشافعية الكبرى، چاپ محمود منجد طحاحی و عبدالفتاح محمد حلو، [قاهره] ۱۹۶۲ [۱۹۷۶]؛ صفدی، الموسوعة المیسرة فی تراجم ائمة التفسیر و الإقراء و النحو و اللغة، جمع و اعداد ولیدین احمد حسین زینبوی و دیگران، منچستر: مجللة للحکمة، ۲۰۰۳/۱۲۲۲

/ سهیلا بیروزفر /

خیاط، ابوالحسن عبدالرحیم بن محمد بن عثمان، متکلم، فقیه و رئیس معتزلیان بغداد در قرن سوم. فرقه خیاطیه به او منسوب است (سمعانی، ج ۲، ص ۲۷۷). خیاط به ویژه به دانش گسترده در زمینه شرح احوال و آرا و اختلافات متکلمان شهرت داشته است (ع قاضی عبدالجبار بن احمد، فضل الاعتزال، ص ۲۹۷؛ ابن مرتضی، ص ۱۷۴، ۱۷۶). کتاب الانصار خیاط که تنها کتاب باقی مانده از اوست، شاهد گستره دانش او در این زمینه است. راهی که او گوشود با شاگردش، ابوالقاسم کعبی^۹، دنبال شد و به یکی از مهم ترین منابع شناخت اندیشه های کلامی در قرون اولیه اسلام تبدیل گشت (ع خیاط، مقدمه نیبرگ^۱، ص ۲۱-۲۲). بسیاری از متکلمان و تاریخ نویسان از اقوال خیاط برای شناخت آرای کلامی استفاده کرده اند (همان مقدمه، ص ۲۲؛ برای نمونه ع مسعودی، ج ۵، ص ۲۱؛ قاضی عبدالجبار بن احمد، فضل الاعتزال، ص ۲۲۸، ۲۶۹؛ بغدادی، ص ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۴۱، ۱۵۹؛ ابن مرتضی، ص ۵۷، ۷۴). دانش خیاط در فقه و حدیث را نیز ستوده اند (ع ابن مرتضی، ص ۱۷۴؛ ابن حجر عسقلانی، ج ۴، ص ۹).

از تاریخ ولادت و وفات خیاط اطلاع دقیقی در دست نیست. او احتمالاً در حدود ۲۲۰ به دنیا آمده و در حدود سال سیصد از دنیا رفته است (ع خیاط، همان مقدمه، ص ۲۰-۲۱؛ د اسلام، چاپ دوم، ذیل ماده).

خیاط از یوسف بن موسی قفطان استماع حدیث کرده است (خطیب بغدادی، ج ۱۱، ص ۸۸؛ ذهبی، ج ۱۴، ص ۲۲۰؛ ابن حجر عسقلانی، ج ۴، ص ۸). او در نوجوانی از اصحاب جعفر بن میسر^{۱۰} معتزلی (متوفی ۲۳۴) بود که بخشی از پرسش و پاسخ های آن دو برجای مانده است (همان، ص ۱۶۷-۱۶۸، ۱۷۴). مهم ترین بخش تحصیلات کلامی او نزد دو متکلم معتزلی، عیسی بن هبثم صوفی و ابومجالد احمد بن حسین ذریر

Muhammad Manazir Ahsan, *Social life under the Abbassids*, London 1979; Amnon Cohen, *The guilds of Ottoman Jerusalem*, Leiden 2001; *EP*², s.v. "Khayyāt" (by M.A.J.Beg); Tahsin Özcan, *Fetvalar ışığında Osmanlı esnafı*, İstanbul 2003; Clara Colliver Rice, *Persian women and their ways*, London 1923, repr. Tehran 1976; Maya Shatzmiller, *Labour in the medieval Islamic world*, Leiden 1994.

/ الفسانه منفرد /

خیاط، ابوالحسن علی بن محمد، فقهی بغدادی قرن پنجم. از تاریخ ولادت، زادگاه و سوانح زندگی او اطلاعی در دست نیست. او علم قرائت را در بغداد نزد علی بن محمد بن عمیر کنانی (متوفی قرن پنجم)، عبدالملک بن بکران قفطان نهروانی (متوفی ۴۰۴)، علی بن احمد بن عمر حنّامی بغدادی (متوفی ۴۱۷)، محمد بن عبدالملک بن مرزبان (متوفی قرن پنجم)، حسن بن محمد بن فحّام سامری (متوفی ۴۰۸) و بکر بن شاذان بغدادی واعظ (متوفی ۴۰۵) آموخت (ذهبی، ج ۲، ص ۶۴۰-۶۴۱؛ صفدی، ج ۲۲، ص ۸۱-۸۲؛ ابن نجار، ج ۱۹، ص ۲۸). برخی از شاگردانش در قرائت عبارت اند از: ابوطاهر احمد بن علی بن سوار بغدادی (متوفی ۴۹۶)، عبدالسبید بن عتاب بغدادی (متوفی ۴۸۷)، احمد بن علی بن بدران خلوانی بغدادی (متوفی ۵۰۷)، ابوغالب محمد بن عبدالواحد شیبانی (متوفی ۵۰۸؛ ذهبی، همانجا)، و ابوالبرکات احمد بن عبداللّه ابن طلپووس (متوفی ۴۹۲؛ سبکی، ج ۴، ص ۲۶).

خیاط کتابی در قرائت با نام الجامع فی القراءات داشته است (ذهبی، ج ۲، ص ۶۴۰؛ صفدی، ج ۲۲، ص ۸۲؛ قس بغدادی، ج ۱، ستون ۶۸۹ که عبارت العشرة و قراءة الأعمش را هم در ادامه نام کتاب دارد). ابن حجر عسقلانی (ص ۳۸۶) در فهرست کتابهایی که از استادان خویش فراگرفته، علاوه بر الجامع فی القراءات، به کتاب دیگری از خیاط با نام الایجاز فی القراءات الأخذ عشر اشاره کرده و طریق روایت و اجازه خویش را نیز ذکر کرده است. کتاب التنصیر فی قراءات الائمة العشرة نیز اثر او دانسته شده است (الموسوعة المیسرة، ج ۲، ص ۱۶۶۷). خیاط در حدود ۴۵۲ در بغداد درگذشت (ذهبی، ج ۲، ص ۶۴۱؛ صفدی، همانجا؛ قس بغدادی، همانجا).

منابع: ابن حجر عسقلانی، المعجم المفهرس، او. تجرید اسانید الکتب المشهورة و الاجزاء المشهورة، چاپ محمد شکور امیر میر میادینی، بیروت ۱۹۹۸/۱۲۱۸؛ ابن نجار، ذیل تاریخ بغداد، در احمد بن